Fakt qarşısında aciz Ermənistan: Qərbi azərbaycanlıların qayıdışı qaçılmazdır

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Paşinyanın bu addımı bir çox analitiklərin fikrincə, onun hakimiyyətini qorumaq və növbəti seçkilərdə əlavə səs toplamaq məqsədi daşıyan riskli siyasi manevrdən başqa bir şey deyil.

Erməni siyasi analitikləri və ekspertləri də müxtəlif platformalarda çıxış edərək İrəvanın Qərbi azərbaycanlıların qayıdışına prinsipial razılıq verdiyini və bu prosesin artıq texniki detallar mərhələsində olduğunu bildirirlər. Nikol Paşinyanın Albaniyanın paytaxtı Tiranada Prezident İlham Əliyevlə keçirdiyi görüş zamanı bu məsələ ilə bağlı konkret vədlər verdiyi və hazırda bu vədlərin icrası istiqamətində addımlar atıldığı iddia olunur. Bu vədlərin mahiyyəti tam açıqlanmasa da, Ermənistanın beynəlxalq hüququn fundamental prinsiplərindən olan qaçqınların və məcburi köçkünlərin öz evlərinə qayıtmaq hüququnu tanıması və bu hüququn təmin edilməsi üçün şərait yaratması öhdəliyini özündə ehtiva etdiyi güman olunur.

Bu kontekstdə, erməni tərəfinin bəzi dairələrində Qarabağdan çıxarılan erməni silahlı dəstələrinin aqibəti ilə Qərbi azərbaycanlıların öz dədəbaba yurdlarına qayıdışı arasında paralel aparmaq cəhdləri isə tamamilə əsassız və məntiqsizdir. Birincisi, Qarabağdakı qanunsuz erməni silahlı birləşmələri Azərbaycanın beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazilərində separatçılıq fəaliyyəti göstərir, ərazi iddiaları irəli sürür və regional təhlükəsizliyə birbaşa təhdid yaradırdılar. Onların Qarabağdan çıxarılması Azərbaycanın suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün bərpası istiqamətində atılmış qanuni və zəruri addım idi. İkincisi, Qərbi azərbaycanlılar Ermənistan ərazisindən zorla, kütləvi şəkildə deportasiya edilmiş, etnik təmizləməyə məruz qalmış dinc əhalidir. Onların öz tarixi torpaqlarına qayıdış tələbi tamamilə beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə, o cümlədən BMT Baş Assambleyasının müvafiq qətnamələrinə, Qaçqınların Statusuna dair Konvensiyaya və digər fundamental sənədlərə əsaslanır. Bu iki hal arasında hər hansı bir bənzərlik axtarmaq mahiyyətcə fərqli olan məsələləri qəsdən qarışdırmaq və beynəlxalq ictimaiyyəti çaşdırmaq məqsədi güdür.

Azərbaycan tərəfi isə məsələyə olduqca aydın və prinsipial mövqedən yanaşır. Rəsmi Bakı dəfələrlə bəyan etmişdir ki, Ermənistandan qovulmuş azərbaycanlıların öz doğma yurdlarına təhlükəsiz və ləyaqətli şəkildə qayıtmaq hüququ danışıqlar mövzusu ola bilməz və bu hüquq mütləq təmin edilməlidir. Prezident İlham Əliyev çıxışlarında Qərbi Azərbaycan məsələsini davamlı olaraq gündəmdə saxlayır, bu icmanın tarixi ədalətsizliyə məruz qaldığını və onların hüquqlarının bərpasının vacibliyini vurğulayır. Azərbaycanın bu mövqeyi beynəlxalq hüquqa tam uyğundur və getdikcə daha çox beynəlxalq dəstək qazanır. Qərbi Azərbaycan İcması da bu istiqamətdə fəal iş aparır, beynəlxalq təşkilatlara müraciətlər edir, Ermənistanın törətdiyi ədalətsizlikləri dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırır. Bu fəaliyyətin nəticəsidir ki, artıq bir çox beynəlxalq platformalarda Qərbi azərbaycanlıların problemləri müzakirə olunur və onların qayıdış hüququnun legitimliyi qəbul edilir.

Ermənistan daxilində isə Qərbi azərbaycanlıların qayıdışı məsələsi dərin siyasi və sosial çatlar yaradır. Radikal müxalif qüvvələr və revanşist dairələr bu məsələni Paşinyan hökumətinə qarşı növbəti təzyiq vasitəsi kimi istifadə etməyə çalışır, cəmiyyətdə sülh prosesini pozmağa cəhd edirlər. Onlar iddia edirlər ki, azərbaycanlıların qayıdışı Ermənistanın "milli təhlükəsizliyinə" təhdid yaradacaq və ölkənin "erməni kimliyini" sarsıdacaq. Lakin bu cür iddialar əsassızdır və yalnız qonşu xalqlar arasında düşmənçiliyi dərinləşdirməyə xidmət edir. Unudulmamalıdır ki, Ermənistan monoetnik bir dövlətə çevrilməzdən əvvəl, orada çoxsaylı azərbaycanlı əhali yaşamışdır. Azərbaycanlıların öz yurdlarına qayıdışı Ermənistan üçün təhdid deyil, əksinə, regionda dayanıqlı sülhün və əməkdaşlığın bərqərar olması üçün tarixi fürsətdir. Bu, Ermənistanın nəhayət ki, öz qonşuları ilə normal münasibətlər qurmaq, iqtisadi blokadadan çıxmaq və regional inteqrasiya proseslərinə qoşulmaq istəyinin səmimiliyini nümayiş etdirə bilər.

Paşinyan hökumətinin Qərbi azərbaycanlıların qayıdışı ilə bağlı razılığa gəlməsi bəzi iddialara görə onun daxili siyasi mövqelərini gücləndirmək məqsədi də daşıya bilər. Belə bir fərziyyə irəli sürülür ki, Paşinyan bu addımla sülh tərəfdarı olduğunu beynəlxalq aləmə bir daha nümayiş etdirmək və Qərbdən əlavə dəstək almaq niyyətindədir. Eyni zamanda, seçkilər ərəfəsində Ermənistandakı elektoratın bir qisminin sülh və sabitlik istəyini nəzərə alaraq, bu məsələnin həllinin ona müəyyən dividendlər gətirəcəyini də hesablaya bilər. Lakin "Paşinyanın seçkilərdə əlavə 10 faiz səsi Qərbi azərbaycanlılardan toplamağa çalışması" iddiası siyasi reallıqdan uzaqdır və məntiqə uyğun deyil. Qərbi azərbaycanlıların Ermənistandakı seçkilərdə iştirak etmək hüquqları yoxdur. Onların qayıdacaqları təqdirdə vətəndaşlıq məsələləri, seçki hüquqları kimi məsələlər uzun və mürəkkəb hüquqi prosedurlar tələb edəcək. Ona görə də bu iddianı Paşinyanın daxili siyasət strategiyasının bir hissəsi kimi deyil, daha çox erməni müxalifətinin və ya müəyyən maraqlı dairələrin Paşinyan hökumətini gözdən salmaq üçün yaydığı dezinformasiya kimi qiymətləndirmək daha doğru olar.

Əslində, Paşinyanın bu məsələdəki mövqeyi daha çox xarici təzyiqlər və regional geosiyasi reallıqlarla bağlıdır. 44 günlük müharibədəki acı məğlubiyyət və Azərbaycanın regional güc mərkəzinə çevrilməsi Ermənistanı sülhə məcbur etmişdir. Qərbi azərbaycanlıların qayıdışı məsələsi də bu sülh gündəliyinin ayrılmaz tərkib hissəsidir. Ermənistan bu reallığı nə qədər tez qəbul etsə və beynəlxalq öhdəliklərini yerinə yetirməyə başlasa, regionda sülhün və sabitliyin bərqərar olması bir o qədər tezləşər.

Azərbaycan isə öz tarixi torpaqlarından didərgin salınmış soydaşlarının hüquqlarını qorumaqda qərarlıdır və bu məsələdə heç bir güzəştə getməyəcək. Bakının mövqeyi beynəlxalq hüquqa, ədalətə və humanizm prinsiplərinə söykənir. Qərbi azərbaycanlılar öz yurdlarına qayıdışı təkcə tarixi ədalətin bərpası deyil, həm də Cənubi Qafqazda yeni əməkdaşlıq və birgəyaşayış mədəniyyətinin formalaşması üçün mühüm bir addım olacaq. Bu proses Ermənistan üçün də öz keçmişi ilə üzləşmək, qonşuları ilə sivil münasibətlər qurmaq və nəhayət, sülh və prosperitet (inkişaf) yoluna qədəm qoymaq üçün imkandır. Erməni cəmiyyəti anlamalıdır ki, azərbaycanlıların qayıdışı onlara qarşı təhdid deyil, əksinə, regionun ümumi gələcəyi naminə atılmalı olan zəruri addımdır.

Sülh müqaviləsinin imzalanması və kommunikasiyaların açılması ilə yanaşı, Qərbi azərbaycanlıların öz evlərinə qayıdışı da regionda davamlı sülhün təminatında açar rolu oynayacaq. Bu, təkcə yüz minlərlə insanın pozulmuş hüquqlarının bərpası deyil, həm də iki xalq arasında etimadın yaranması və gələcək nəsillər üçün daha təhlükəsiz bir mühitin formalaşması deməkdir. Ermənistan hökuməti bu tarixi məsuliyyəti dərk etməli və üzərinə düşən öhdəlikləri qeyd-şərtsiz yerinə yetirməlidir. Azərbaycan isə öz haqlı mövqeyindən geri çəkilməyərək bütün beynəlxalq platformalarda Qərbi azərbaycanlıların səsini ucaldaraq onların hüquqlarının tam bərpasına nail olmağa çalışacaq. Bu, həm də beynəlxalq hüququn aliliyinə və ədalətin zəfərinə olan inamın təcəssümüdür. Paşinyan administrasiyasının bu məsələdə atacağı konkret addımlar onun sülhə nə dərəcədə sadiq olduğunu və beynəlxalq öhdəliklərə hörmətlə yanaşdığını göstərən meyar olacaq.

Yusif ŞƏRİFZADƏ,
"Respublika".

Respublika .- 2025.- 11 iyun (№118).- S.7.